

audiovizualni tehnologii u vyvchenni inozemnoi movy [Modern audiovisual technologies in foreign language learning]. Kyiv: Znannia Ukrainy.

3. Kobzar, T. (2012). Pro deaki problemni aspekty slova na stsenednomu maidanchyku [On some problematic aspects of speech on the stage]. Naukovyi visnyk KNUKIM im. I. K. Karpenka-Karoho, 11, 208-214.

4. Lymarenko, L. (2023). Treninh z tekhniky movlennia [Training in communicative techniques]. M. Vovk (Ed.), Rozvytok suchasnoi mystetskoï pedahohichnoi osvity (pp. 432-456). Suchava.

5. Liakhovyt'skyi, M. V. (1979). Teoriia i praktika primeniia tekhnicheskikh sredstv v obuchenii inostrannym yazykam [Theory and practice of using technical means in teaching foreign languages]. Kyiv: Vyshcha shkola.

6. Myropolska, N. Ye. (2023). Audialna teatralna komunikatsiia: vykhovnyi aspekt [Audio theatrical communication: Educational aspect]. Mystetstvo ta osvita [Art and Education], 2(108), 41-45. [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2023-2\(108\)-41-45](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2023-2(108)-41-45)

7. Myropolska, N. Ye. (2013). Khudozhnia kultura. Khrestomatiia. 11 klas [Art culture. Antology. Grade 11]. Kyiv: IPV NAPN Ukrainy.

8. Mystetstvo. 10 (11) klass [Art. 10 (11) Grade]. (2023). Kharkiv: Ranok.

9. Nedin, L. (2020). Universalna mova teatru. Monoteatr pered mikrofonom [The universal language of the theater. Monotheater in front of the microphone]. Suchasni doslidzhennia v haluzi kultury i mystetstva: Proceedings of International Scientific and Practical Conference Kyiv of National I. K. Karpenko-Kary Theatre, Cinema and Television University. <https://doi.org/10.34026/1997-4264.26.2020.202592>

10. Onishchenko, O. (2023). Istoriia ta teoriia khudozhnoi tvorchosti [History and theory of artistic creativity]. Kyiv: Vydavnytstvo «Lira».

11. Reheilo, I. Yu. (1999). Formuvannia estetychnoho stavlennia do mystetstva u molodshykh pidlitkiv zasobamy radiomovlennia [Formation of aesthetic attitude to art in younger teenagers by means of radio broadcasting]. (Dissertation Abstract, Kyiv). Retrieved from <http://www.disslib.org/formuvannja-estetychnoho-stavlennja-do-mystetstva-u-molodshykh-pidlitkiv-zasobamy.html>

12. Tormakhova, A. M. (2020). Media-tehnologii ta science art u konteksti suchasnykh kulturno-mystetskykh praktyk [Media technologies and science art in the context of modern cultural and art practices]. Ukrainski kulturolohichni studii [Ukrainian Cultural Studies], 1(6), 98-101. Retrieved from <http://ucsu-niv.kiev.ua/images/archive/issue6/21.pdf>

Закінчення статті див. на ст. 12

DOI [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-1\(111\)-49-54](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-1(111)-49-54)

УДК 378.147.091:78.071.4-051:398.8

Галина Василівна Яківчук,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музикознавства, інструментальної підготовки та методики музичної освіти Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, м. Хмельницький, Україна, gavaya5548@gmail.com, <https://org/0000-0003-2820-7604>

«ФОЛЬКЛОРНІ СТУДІЇ» У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті акцентовано увагу на важливості підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва на підґрунті українського музичного фольклору, що реалізується в курсі «Фольклорні студії» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 «Середня освіта (Музичне мистецтво)». Висвітлено теоретико-практичні засади цього курсу, мету і завдання, зміст і теоретико-практичні складові, що сприяє формуванню ключових і спеціальних компетентностей, творчого самовираження майбутніх фахівців у процесі музичної фольклорної діяльності. Наведено приклади форм роботи зі студентами в курсі «Фольклорні студії» на базі Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Ключові слова: курс «Фольклорні студії», майбутні вчителі музичного мистецтва, заклади вищої освіти, український музичний фольклор, творча самореалізація.

Виклики, спричинені рашистським нападом на нашу країну, і самовіддані дії українців у відповідь на них, вкотре нагадують, що країна зможе вистояти і протидіяти фізичному й інформаційному насиллю тоді, коли її громадяни є національно свідомими, духовно розвиненими особистостями. Тому особлива роль і завдання постають перед вчителем мистецтва: «Учитель мистецтва, який бере на себе відповідальність за формування духовної сфери особистості, її системи цінностей, виконуючи завдання художнього та загальноестетичного змісту, постає «агентом змін», який здатний

застосувати потужний потенціал мистецтва, власні психофізичні ресурси та професійний досвід задля досягнення найвищої мети – цілісного розвитку особистості» [8, с. 2]. Відповідно, до вчителя висувається ряд вимог, особливо у швидкозмінюваних реаліях. Вчитель мистецтва «...має усвідомити об'єктивність піднесення ролі мистецької освіти, кінцевою метою якої є здатна творити особистість...» учня, відчувати зміни в цій освітній ланці і бути готовим відповідати на виклики [5, с. 11].

В умовах війни в Україні 2022–2024 рр. головним вектором у освіті є національно-патріотичне виховання

дітей і молоді – дошкільників, учнів, а особливо – молодих людей, студентів, хоч за яким фахом вони здобувають освіту. Адже яким буде наше майбутнє, великою мірою залежить від молоді.

Освіта у вищих навчальних закладах перебуває у стані реформування, як власне і школа, що реалізує засади Нової української школи. У законодавчих документах ідеться про орієнтири, які визначають пріоритетні напрями в досягненні цілей національно-патріотичного виховання, що важливо здійснювати на ґрунті національної культури і мистецтва. Це сприятиме привласненню українських духовних цінностей молодими людьми. Про це зазначається у Законі України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2022 р.): «...українська національна ідентичність – стійке усвідомлення особою належності до української нації як самобутньої спільноти, об'єднаної назвою, символами, географічним та етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних цінностей, зокрема українською мовою і народними традиціями» [2].

Величезним потенціалом у формуванні особистості українця-патріота володіють українська народна пісня, український музичний фольклор. А тому студенти закладів вищої освіти, які в майбутньому будуть викладати мистецтво у школі і популяризувати українську культуру через пісню, несуть особливу місію. По-перше, вони збагачуються самі під час дослідження зразків української музичної творчості, а по-друге, вони збагачуватимуть слухачів, а в майбутньому і своїх учнів та вихованців надбаннями української пісенної культури, формуватимуть у них українські цінності. Про це зазначає науковиця Р. Лоцман: «Сьогодні українознавство розглядається як підґрунтя, на основі якого відбувається становлення сучасного українського громадянина. У виконавців народної пісні формуються знання про Україну, її духовну суть, українське світобачення, розуміння себе частинкою нації, творчою особистістю, яка передає майбутнім поколінням пісенну культуру свого народу.

Молоді виконавці народних пісень мають важливе призначення, яке полягає в збереженні фольклорної спадщини, вивченні, поширенні та пропагуванні зразків народного мистецтва і національної співочої традиції, сприянні їх розквіту та укріпленні міцних позицій на рівні суспільства, держави, всього світу» [7, с. 121].

Дослідження теми в наукових джерелах. Український музичний фольклор є унікальним скарбом не тільки нашого народу, а й усього світу. Українські композитори-класики надихалися і використовували зразки українського народного музичного мистецтва у своїх творах та популяризували його шляхом створення обробок пісень (М. Лисенко, М. Леонтович, С. Людкевич, К. Стеценко, Я. Степовий, Ф. Колесса та ін.). Музичному фольклору України присвячено чимало досліджень вітчизняних вчених: у царині музичної фольклористики (С. Грица, К. Квітка, Ф. Колесса, А. Іваніцький); українського хорового виконавства (А. Гуменко, О. Скопцова, Л. Ященко); гуртовеного автентичного мистецтва (З. Василенко, Р. Лоцман, В. Осадча); сценічної інтерпретації музичного фольклору (В. Сінельникова, І. Сінельников) та ін.

Дослідники вивчають питання викладання музично-фольклористичних дисциплін у закладах вищої освіти України, розглядають методологічні та організаційно-методичні засади використання музичного фольклору в роботі зі студентами (Т. Белінська, Т. Коваль, О. Козіна, Л. Куненко, Г. Ніколаї, Ю. Руденко та ін.). З огляду на основні цінності фольклору (історична, світоглядна, виховна, моральна, естетична, креативна), його використання допоможе реалізувати завдання сучасної вищої освіти у вихованні людини, яка може творчо використовувати ціннісний потенціал музичного фольклору у виховній практиці [4, с. 189].

Дослідження процесу становлення, розвитку та реформування музично-фольклористичних дисциплін як цілісного історично-педагогічного процесу запровадила Т. Белінська [1]. Науковиця виділила послідовні етапи розвитку змісту музично-фольклористичних дисциплін у вищих музичних

навчальних закладах України, які готують фахівців з музичного фольклору – від 1920-го року і до сьогодні, що, на її погляд, було обумовлено впливом чинників: «потреба суспільства в розвитку музичної культури, зміни в завданнях освіти, що відбивали трансформації суспільного життя, розвиток національної музики, а також організаційно-педагогічні умови й можливості розвитку всієї системи вищої музичної освіти» [1, с. 174]. Зміст музично-фольклористичних дисциплін у системі вищої музичної освіти України за останні 25 років розвивався і характеризується такими рисами: «позбавлення змісту курсу від надмірної ідеологізації; повернення до науково-педагогічних засад викладання; перетворення музичного фольклору та фольклористичних дисциплін на окремі предмети; постійне збагачення змісту за рахунок поширення таких форм методичної роботи, як семінари викладачів музичного фольклору, науково-практичні конференції з проблем народної музики та її викладання» [1, с. 175].

Цінним для нашого дослідження є аналіз Т. Белінської діяльності музично-педагогічних факультетів, що готують викладачів музики у школах, під кутом зору навчання музичного фольклору. Науковиця наголошує, що і курс «Музичного фольклору» з фольклорною практикою, і практично всі фахові дисципліни, курсові й дипломні роботи «значною мірою насичені джерелами і репертуаром, де вагоме місце належить вивченню та аналізу обробок народних мелодій. Це надає навчальним дисциплінам і цілісній системі музичного виховання майбутніх учителів музики яскравого національного колориту...», що впливає в майбутньому на їхніх вихованців, адже, на думку авторки, «...лише через школу можна зміцнити й поширити роль фольклору в умовах інформаційних технологій» [1, с. 175–176]. Дослідники в цій сфері виголошують суголосні думки щодо впливу фольклору на духовний світ особистості, формування морально-етичних чеснот, національної свідомості і гідності.

Обґрунтувавши взаємозв'язок і взаємозалежність між опануванням студентами українською народнопісен-

ною культурою та вихованням у них національної самосвідомості, О. Козіна пропонує реалізувати цілеспрямоване і послідовне збагачення змісту музично-педагогічної освіти цінностями української народнопісенної культури в системі, компонентами якої є: поглиблене вивчення спецкурсу «Українська народна музична творчість»; збагачення змісту музично-педагогічних дисциплін цінностями української народнопісенної культури; а також – «розширене використання студентами української народнопісенної культури у виконавській діяльності, роботі художньо-творчих об'єднань, наукових гуртків, фольклорній практиці, самовираженні в музичній творчості, науково-педагогічних дослідженнях, творчих конкурсах на краще виконання української народної пісні, мультимедійних презентацій творів, інсценізацій тощо» [4, с. 192].

У дисертаційному дослідженні Сюї С. художньо-естетичного досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва, що здійснено в культурологічній, мистецько-освітній та вокально-педагогічній проєкціях, підкреслено: «мистецько-освітня проєкція актуалізує здобуття ними спеціальних (фахових) компетентностей як основи для формування у сучасних школярів міжпредметних (наскрізних) мистецьких компетентностей, предметних (музичних) компетентностей та відповідних знань і умінь, що мають забезпечити залучення учнів до музично-естетичної культури» [12, с. 187]. Тоді майбутні фахівці будуть готовими формувати музично-естетичну культуру школярів в умовах нового соціокультурного середовища шляхом вокально-хорового навчання з урахуванням художньо-критичного сприйняття, оцінювання та якісного виконання творів національної і світової вокальної спадщини, а також осмисленого, художньо-емоційного та зацікавленого ставлення до вокального мистецтва [12, с. 187], а також зважаючи на психолого-педагогічні особливості використання музичного фольклору у навчально-виховній роботі з молодшими школярами [3], застосовуючи цікаві методики і напрацювання [9].

Отже, впровадження цінностей української народнопісенної культури

до змісту музично-педагогічної освіти з пошуком нових форм з метою формування професійної компетентності майбутніх учителів музики є актуальним.

Мета статті – розкрити особливості підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва на ґрунті українського музичного фольклору, що реалізується у курсі «Фольклорні студії» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 «Середня освіта (Музичне мистецтво)» на базі Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, висвітлити теоретико-практичні засади цього курсу, мету і завдання, зміст і теоретико-практичні складові, що сприяє формуванню ключових і спеціальних компетентностей майбутніх фахівців.

На основі теоретичного аналізу і вивчення практики підготовки фахівців у вищій школі дослідники зазначають про необхідність розширення музичного фольклору у змісті підготовки майбутніх вчителів початкової школи, музики та хореографії, що зумовлюється суспільно-політичними і культурними чинниками (Г. Ніколаї) [10]. Фольклор як найпотужніший засіб народної педагогіки «...формує світогляд дітей і сприяє засвоєнню школярами етнічних стереотипів поведінки, що становить головний механізм стабільності і неперервності культури» [10, с. 194]. Висновки вченої особливо актуальні у період війни в Україні 2022–2024 рр.

У своїй монографії Т. Белінська наголошує, «що створення нових навчальних предметів певної галузі та їх уведення в навчальні програми обумовлюється двома обставинами: по-перше, мають визріти суспільні потреби в розумінні виховних і освітніх цінностей нових навчальних дисциплін. По-друге, на цей історичний момент має бути створена достатня наукова база, яка забезпечує задовільний рівень знань. Це головні підстави для введення нових навчальних дисциплін [1, с. 57].

Розроблений нами **курс «Фольклорні студії»**, вважаємо надзвичайно актуальним в українському сьогоденні, оскільки визначає важливу виховну **мету** – спрямовується на виховання на ґрунті українського народного музич-

ного мистецтва молодшої людини з цінностями українця-патріота, наслідувача українських традицій.

Курс «Фольклорні студії» сприяє розвитку здатності інтегрувати знання і вміння студентів з різних фахових дисциплін та застосовувати їх у своїй педагогічній практиці. Майбутні вчителі музичного мистецтва за роки навчання в Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії (далі – академія) набувають ключових і предметних спеціальних компетентностей, чому сприяє опанування фаховими дисциплінами («Сольфеджіо», «Вокал», «Диригування», «Хоровий клас», «Українська народна музична творчість», «Методика викладання курсу «Мистецтво», «Основний музичний інструмент» та ін.). Тож у процесі навчання студенти інтегрують ці знання й уміння, створюючи виконавські інтерпретації музичних творів, використовують їх у дослідницькій та інших видах роботи, розвиваючи свої музично-творчі здібності і творче самовираження.

«Фольклорні студії» є однією із дисциплін освітньої програми бакалавра за спеціальністю 014 «Середня освіта (Музичне мистецтво)», що розроблена відповідно до вимог Стандарту вищої освіти (проєкт) за цією спеціальністю і викладається в академії. Ця дисципліна є вибірковою, викладається в XI–XII семестрах в обсязі 5 кредитів і передбачає: практичні заняття (46 год.), лекційні (8 год.), індивідуальні (20 год.) самостійні (90 год.), семінарські (2 год.).

Мета курсу «Фольклорні студії» – сформувати в студентів предметні спеціальні компетентності, що виявлятимуться у здатності вільно оперувати знаннями щодо походження української пісні, інструментально-вокальної народної музики, її видів і жанрів, виконувати кращі зразки інструментальної, народнопісенної, колективної, ансамблево-виконавської музичної творчості і вміти навчати цього учнів на уроках музичного мистецтва в школі і в гуртковій роботі.

Основні завдання курсу: узагальнення знань з музичного фольклору, традицій і обрядів, народно-пісенної творчості українського народу, народної манери виконання пісень та їх за-

стосування в педагогічній практиці; розвиток здатності виконання зразків народно-пісенної творчості та відтворення українських обрядів та звичаїв; здатність до використання методів і форм роботи з дітьми різних вікових категорій у вивченні музичного фольклору на уроках музичного мистецтва і в гуртках; розвиток навичок роботи фольклориста-збирача (пошукова робота в експедиціях, накопичення матеріалів і дослідження їх з висвітленням результатів наукового пошуку).

Результатами навчання є наступне: знати і відтворювати традиції та обряди України (зокрема свого регіону – Поділля), виконувати музичний фольклор календарно-обрядового циклу, родинно-побутовий фольклор; застосовувати знання історичного розвитку української музичної творчості, зокрема української пісенної творчості, народного інструментального музичування у практичній діяльності; грати на українському народному інструменті на достатньому рівні, володіти народною манерою співу; визначати і класифікувати зразки народної музичної творчості, збирати, записувати і використовувати їх на практиці; застосовувати теоретичні і практичні матеріали в роботі з учнями в закладах освіти – вивчати з ними музичний фольклор, створювати фольклорні ансамблі та колективи, проводити тематичні свята та добирати доцільні форми і методи виховання учнів на уроках і в позакласній роботі; накопичувати і розширювати фольклорний музичний репертуар для практичної творчої діяльності; скласти сценарії свят, обрядів, розваг, ігор, вікторин, концертів, використовуючи українську народну музичну творчість.

Зміст курсу, що викладається протягом усього навчального року, розподілений за модулями. Кожний модуль виокремлює певну доміную: опанування співу в народній манері (модуль 1), гра на українському народному інструменті – сопілці (модуль 2), вивчення і виконання побутових народних танців (ойра, голубка, падеспань, полька, краков'як та ін.) (модуль 3). І заключний (модуль 4), завдання та мета якого: об'єднати весь практичний та теоретичний матеріал в розробці сценаріїв,

творчих проєктів, тематичних концертів та інших форм творчої колективної фольклорної діяльності школярів. Розглянемо зміст модулів.

Змістовий модуль 1. Тема 1. Завдання курсу «Фольклорні студії». Український музичний фольклор як складова народної культури. Національна специфіка фольклору. Етнографічні регіони України. Традиційні та специфічні ансамблі українських народних інструментів. *Тема 2.* Основи народної манери виконання української пісні. Методи викладання народного співу. Освоєння прийомів народнопісенного виконавства у фольклорному ансамблі. Освоєння специфічних прийомів народного звукоутворення: повторність складів, орнаментика, форшлаги, морденти, вигуки, гліссандо. Фальцетний спів. Розспівка та вокально-ансамблеві вправи. Робота над ансамблем. *Тема 3.* Підбір та виконання української народної пісні в народній манері для кожного студента (є варіант вибору дуєту, тріо, ансамбля – малі форми). Специфіка народної подільської манери виконання.

Змістовий модуль 2. Тема 4. Інструментальне виконавство в Україні. Національні українські інструменти. Троїсті музики. *Тема 5.* Ознайомлення та навчання гри на сопілці, дрімбі, лірі та інших українських інструментах – за вибором студента. *Тема 6.* Фольклорний ансамбль. Мета і завдання створення фольклорного ансамблю. Підбір репертуару фольклорного ансамблю: твори для солістів та гуртового ансамблю.

Змістовий модуль 3. Тема 7. Народний танець як основа хореографічного мистецтва. Ознайомлення та вивчення народного танцю. Колективне вивчення та представлення народних подільських танців: дев'ятка, ойра, падеспань та ін. *Тема 8.* Організаційно-методична робота у фольклорному ансамблі. Складання концертної програми та концертно-виконавської діяльності фольклорного ансамблю. Принципи формування концертного виступу фольклорного ансамблю. Вивчення та виконання українських народних пісень та танців у супроводі фольклорного ансамблю.

Змістовий модуль 4. Тема 9. Обряди (написання сценаріїв та відтворення обрядів). *Тема 10.* Різновиди сценаріїв

(тематичні й сюжетні). Основні етапи та вимоги до написання (створення) сценаріїв, сценарної творчості. Правила та послідовність створення сценарію фольклорних обрядів. *Тема 11.* Ознайомлення та вивчення української календарно-обрядової творчості. Написання сценаріїв для різних вікових груп школярів. *Тема 12.* Ознайомлення та вивчення української родинно-обрядової творчості. Написання сценаріїв для різних вікових груп школярів.

Теми семінарських занять (диференційний залік):

- обряд «Посвячення кашоїдів у парубки» та «Андріївські вечорниці»;
- фольклорне свято – «Українська фольклорна мозаїка» (пісня, музика, танці).

Курс розрахований на семестри, тому у студентів є можливість опанувати календарно-обрядовими традиціями українського народу в період, коли дійства відбуваються за народним календарем. Це відповідає принципу природовідповідності: весною проводять обряди, пов'язані з приходом весни, наприклад, веснянки, зимою – обряди колядування та щедрування, «Андрія» чи «Кусання Калити», літом – обряди «Івана Купала» та ін. Проживання обрядів впродовж календарного року утверджує традиції, яким студенти слідує і після завершення навчання – у педагогічній практиці, у своїх родинях.

У музичній культурі України вирізняються фольклорні вокальні ансамблі, ансамблі українських народних інструментів, тріоїсті музики, малі форми (дуєт, тріо тощо). Їм притаманні камерність звучання, гармонійна співзвучність тембрів різних інструментів, використання специфічних ефектів, що створює неповторний колорит і викликає яскраві враження від прослуховування творів українського музичного фольклору. Змістовою частиною курсу «Фольклорні студії» є вправління майбутніх фахівців у фольклорних колективах під час навчання, де вони творчо самореалізуються у різних видах музично-творчої діяльності. Так, наприклад, протягом року (два семестри) студенти мають опанувати гру на сопілці й вивчити 50–70 творів на цьому музичному інструменті, а також вивчити до 80–90

народних пісень різних жанрів, виконувати їх у різних виконавських манерах.

Студенти впродовж навчання вправляються в розробці заходів різних форм і організують чи беруть участь у них на практичних заняттях курсу. Цікаві й змістовні свята вже традиційно проводяться в академії. У період 2022–2023 рр. колектив студентів і викладачів провів заходи: «Подільські веснянки» (іл. 1), «Троїсті музики», «Подільська Шевченкіана» (іл. 2), «Колядками віншуємо – Перемогу чуємо».

Для прикладу наведемо сценарний план заходу «Подільські веснянки» (4 травня 2023 р.) – обрядодійства зустрічі весни, що відбувається в академії понад двадцять років поспіль:

1. Вступне слово ведучої-викладача.
2. Обряд «Топтання рясту» та закликання весни: виконання закличок «Благослови, мати», «Ой зацвіли фіялочки» та веснянки «Вербовая дощечка».
3. Слово про приліт птахів (студенти). Виконання веснянки «Ой ти, жайворонку» (тріо).
4. Зустріч та вбирання весни (фольклорна група) («Здрастуй, весно!»).
5. Слово про веснянки (студенти). Виконання «Маки, маки, маківочки».
6. Весняний хорівод «Огірочки».
7. Весняний хорівод «Шум».
8. Весняний хорівод «Кривий танець».

На цьому заході звучать веснянки, більшість з яких зібрано і записано на Хмельниччині студентами під час фольклорної практики. Ініціатива підготовки передається від старшокурсників до студентів молодших курсів.

«Фольклорні студії» привчають студентів до пошуково-дослідницької роботи, впливаючи на їхню мотивацію

Іл. 1. Захід «Подільські веснянки»

Іл. 2. Захід «Подільська Шевченкіана»

відшукувати і записувати унікальні зразки народної творчості, а отже, поповнювати скарбницю української музичної культури, бути причетними до такої вагомій роботи. Під час творчих експедицій у пошуках нового музичного матеріалу (зокрема, у своєму регіоні – Поділлі), педагоги навчали студентів записувати, обробляти ці матеріали і використовувати у своїй майбутній педагогічній діяльності.

Творчим експедиціям передують значна підготовчо-організаційна робота студентів і зі студентами: попередньо вони опановують значний об'єм теоретичного та музичного матеріалу, збирають інформацію народознавчого характеру в старожилів свого краю, своїх родичів, обробляють її. Окремими завданнями є аналіз структури обрядодійств та самостійне їх моделювання. Під час розучування обрядів студенти мають можливість отримати досвід їх організації. Зазначимо: під час роботи над обрядами у колективі відбувається самонавчання студентів і проявляється їхня творчість, відпрацьовуються комунікативні уміння та взаємодія у команді. А в підсумку глядачі бачать неповторні заходи, на які збирається увесь педагогічний і студентський колектив академії. Також загальним щорічним заходом (не лише в межах викладання курсу «Фольклорні студії») є новорічно-різдвяні віншування (іл. 3).

Ці традиції сягають давніх давен і, на щастя, існують по всій Україні. Студенти готуються до колядок і щедрівок, записуючи прадавні подільські фольклорні твори, такі як «Ой підемо, пане-брате», «На добридень, люди», «У неділю рано» та власні віншування (усні віршовані побажання). Під час підготовки та проведення колядок майбутні вчителі вповні самореалізуються: одні грають

Іл. 3. Новорічно-різдвяні віншування

на народних інструментах (сопілка, кобза, бубон, скрипка та ін.), інші проголошують віншування, але всі студенти вміють співати в народній манері.

Як бачимо, сформовані компетентності студентів дозволяють їм не тільки бути учасниками фольклорних колективів, а й у майбутньому створювати фольклорні колективи, вокальні та танцювальні групи та проводити з ними традиційні обрядові дійства (веснянки, колядки та щедрівки, жниварські обряди тощо). Оскільки багато студентів на шостому курсі закладу вищої освіти вже працюють, то вони, як показує наша практика, вже виявляють себе в ролі керівників різноманітних ансамблів і гуртів та набувають власного досвіду в цій сфері. А отже, майбутні вчителі демонструють володіння сучасними формами і методами виховання учнів та застосовують їх у педагогічній діяльності.

Висновки. Таким чином, українська народна музична творчість сприяє формуванню світогляду, українських цінностей і стає унікальним засобом національно-патріотичного виховання молоді. Усвідомлення цінностей українського музичного фольклору майбутніми фахівцями – вчителями музичного мистецтва – має спонукати їх до активного опанування народним надбанням, технологіями вивчення його з унями різних вікових категорій в умовах освітнього процесу в школі, а також творчого використання набутих знань, умінь і навичок у соціокультурній та педагогічній діяльності. На це покликаний презентований у статті курс «Фольклорні студії», що сприяє вивченню, збереженню та популяризації українського народно-музичного мистецтва України серед студентства, спрямовує майбутніх фахівців як вчителів музичного мис-

тецтва і педагогів-організаторів, керівників фольклорних колективів виконувати місію фольклориста-просвітника: мати достатній багаж знань про українські народні традиції і обряди, народну музичну творчість, вміти прищепити своїм вихованцям любов і бажання виконувати твори українського музичного фольклору, їх вивчати та використовувати у своїй життєдіяльності.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у вивченні регіонального музичного фольклору та впровадженні його на уроках мистецтва з наданням методичних рекомендацій щодо цього.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Белінська Т. В. Історія становлення та розвитку змісту музично-фольклористичних дисциплін у системі вищої музичної освіти України (20-ті рр. XX – поч. XXI ст.) : монографія / Т. В. Белінська. Вінниця : ВМГО «Розвиток», 2017. 204 с.
2. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
3. Коваль Т. В. Психолого-педагогічні особливості використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з молодшими школярами. *Молодий вчений* : науковий журнал. №11 (51). Херсон, 2017. С. 329 – 334.
4. Козіна О. Вплив української народної пісні на формування професійної компетентності майбутніх учителів музики. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2014. № 10 (1). С. 189–193. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_10\(1\)_29](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_10(1)_29).
5. Комаровська О. Мистецька освіта : передчуття змін і готовності вчителя до них. *Мистецтво та освіта*. 2017. № 3 (85). С. 2–6.
6. Лоцман Р. Український народний спів: класифікація та особливості. *Мистецтво та освіта*. 2022. № 3 (97). С. 2–9.
7. Лоцман Р. Методичні та українознавчі засади фахової підготовки виконавців народної пісні в умовах сучасного міста. *Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова]. Серія : педагогічні та історичні науки*. 2012. Вип. 108. С. 119–126.
8. Лупак Н. М. Сучасні вимоги до вчителя мистецтва. *Мистецтво та освіта*. № 3 (97). 2020. С. 2–6.
9. Ніколаї Г. Ю. Музичний фольклор у змісті підготовки вчителів: етнопедagogічний аспект. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2010. 7 (9). С. 189–195. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/5361/1/Nikolai.pdf>
10. Ніколаєнко С. В. Особливості використання сучасної музики з фольклорними мотивами на уроці мистецтва. *Мистецтво та освіта*. 2023. № 1 (107). С. 29–30, 35–39.
11. Сінельнікова В. В., Сінельніков І. Г. Музичний фольклор в умовах сцени: сучасні тенденції. *Теорія і методика професійної освіти*. Випуск 14. Т. 1. 2019. С. 140–144.
12. Суй С. Формування художньо-естетичного досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки : дис. ... наук. ступ. за спеціальністю: 01 Освіта, педагогіка, 014 Середня освіта. Музичне мистецтво. Одеса, 2023. 243 с.

13. Яківчук Г., Врода Л. Актуалізація музично-фольклорних знань у вихованні творчої особистості майбутнього вчителя музики. *Педагогічний дискурс* : зб. наук. праць / гол. ред. І. М. Шоробура. Хмельницький : ХГПА, 2012. Вип. 12. С. 366–370.

References

1. Belinska, T. V. (2017). *Istoriia stanovlennia ta rozvytku zmistu muzychno-folklorystychnykh dystsyplin u systemi vyshchoi muzychnoi osvity Ukrainy (20-ti roky XX – pochatku XXI stolittis)* [The history of the formation and development of the content of musical and folkloristic disciplines in the system of higher musical education of Ukraine (the 20s of the XX – the beginning of the XXI century)]. Vinnytsia: VMHO "Rozvytok".
2. Zakon Ukrainy "Pro osnovni zasady derzhavnoi polityky u sferi utverzhennia ukrainnoi natsionalnoi ta hromadianskoi identychnosti" [The Law of Ukraine "On the Basic Principles of State Policy in the Field of Affirming Ukrainian National and Civil Identity"]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
3. Koval, T. V. (2017). *Psykhologo-pedahohichni osoblyvosti vykorystannia muzychnoho folkloru v navchalno-vykhovnyi roboti z molodshymy shkoliaramy* [Psychological and pedagogical features of using musical folklore in educational work with primary schoolchildren]. *Molodyi vchenyi: naukovyi zhurnal*, 11(51), 329–334.
4. Kozina, O. (2014). *Vplyv ukrainiskoi narodnoi pisni na formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnykh uchyteliv muzyky* [The influence of Ukrainian folk song on the formation of professional competence of future music teachers]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*, 10(1), 189–193. Retrieved from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_10\(1\)_29](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_10(1)_29).
5. Komarovska, O. (2017). *Mystetska osvita: peredchuttia zmin i hotovnosti vchytelia do nykh* [Art education: Anticipating changes and the teacher's readiness for them]. *Mystetstvo ta osvita* [Art and Education], 3(85), 2–6.
6. Lotsman, R. (2022). *Ukrainskyi narodnyi spiv: klasyfikatsiia ta osoblyvosti* [Ukrainian folk singing: Classification and features]. *Mystetstvo ta osvita* [Art and Education], 3(97), 2–9.
7. Lotsman, R. (2012). *Metodychni ta ukrainoznavchi zasady fakhovoi pidhotovky vykonavtsiv narodnoi pisni v umovakh suchasnoho mista* [Methodological and Ukrainian studies principles of professional training of folk song performers in the conditions of a modern city]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. M. P. Drahomanova. Serii: pedahohichni ta istorychni nauky*, 108, 119–126.
8. Lupak, N. M. (2020). *Suchasni vymohy do vchytelia mystetstva* [Modern requirements for an art teacher]. *Mystetstvo ta osvita* [Art and Education], 3(97), 2–6.
9. Nikolai, H. Yu. (2010). *Muzychnyi folklor u zmist pidhotovky vchyteliv: etnopedahohichni aspekt* [Musical folklore in the content of teacher training: Ethnopedagogical aspect]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsini tekhnolohii*, 7(9), 189–195. Retrieved from <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/5361/1/Nikolai.pdf>
10. Nikolaienko, S. V. (2023). *Osoblyvosti vykorystannia suchasnoyi muzyky z folklornyimi motyvami na urotsi mystetstva* [Peculiarities of using modern music with folklore motifs at art lesson]. *Mystetstvo ta osvita* [Art and Education], 1(107), 29–30, 35–39.
11. Sinelnikova, V. V., & Sinelnikov, I. H. (2019). *Muzychnyi folklor v umovakh steny: suchasni tendentsii* [Musical folklore in the conditions of the stage: Modern trends]. *Teoriia i metodyka profesiinoi osvity*, 14(1), 140–144.
12. Xu, Xingzhou (2023). *Formuvannia khudozhno-estetychnoho dosvidu maibutnykh uchyteliv*

muzychnoho mystetstva v protsesi vokalnoi pidhotovky [Formation of future musical art teachers' artistic-aesthetic experience in the process of vocal training] (PhD dissertation, Odessa).

13. Yakhivchuk, H., & Vroda, L. (2012). *Aktualizatsiia muzychno-folklornykh znan u vykhovanni tvorchoi osobystosti maibutnoho vchytelia muzyky* [Actualization of musical and folklore knowledge in education of the creative personality of a future music teacher]. *Pedahohichni dyskurs*, 12, 366–370.

Halyna Vasyliivna Yakhivchuk, PhD, Associate Professor of the Department of Musicology, Instrumental Training and Methodology of Music Education of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Khmelnytskyi, Ukraine, gavya5548@gmail.com, <https://org/0000-0003-2820-7604>

The course "Folklore Studies" in the professional training of future music teachers

The article emphasizes the importance of training future music teachers based on Ukrainian musical folklore. The author of the article implements this in her developed course "Folklore Studies" for first-degree (bachelor's) students in higher education specialty 014 "Secondary Education (Music)." The course is implemented at Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy.

The purpose and objectives, as well as the theoretical and practical principles of this course, are highlighted, contributing to the formation of key and specialized competencies and creative self-expression of future professionals in the process of musical folklore activities. The course "Folklore Studies" actualizes an essential educational goal – it aims to promote, based on Ukrainian folk music art, the values of a Ukrainian patriot among young people and followers of Ukrainian traditions. The course is designed to achieve the educational goal – it promotes the development of students' ability to integrate knowledge and skills from various professional disciplines and apply them in their pedagogical practice. The course content is divided into modules, each of which highlights a specific dominant: mastering singing in folk style (module 1), mastering playing the Ukrainian folk musical instrument – the pipe (module 2), studying and performing domestic folk dances (oira, holubka, padespan, polka, krakowiak, etc.) (module 3), integration of students' knowledge and skills through the development of scenarios, creative projects, thematic concerts, and other forms of creative collective folklore activities for school students (module 4).

The article presents examples of forms of work with students in the course "Folklore Studies" at Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy.

The author's long-term pedagogical experience and the implementation of the course "Folklore Studies" at Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy allow us to conclude that the course contributes to the training of future professionals – music teachers and teacher-organizers, leaders of folklore groups with the mission of a folklore educator, who is competent in musical folklore: has sufficient knowledge of Ukrainian folk traditions and rituals, folk musical creativity, able to instill love for it among their students, a desire to perform works of Ukrainian musical folklore, study and research them, and a spectrum of practical skills for applying them into life.

Keywords: course "Folklore Studies"; future music teachers, institutions of higher education, Ukrainian musical folklore, creative self-realization.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2023 р.